

*КОРОЛЬОВ В. В., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*

СУЧАСНА НАЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ШЛЯХ ДО ПОШУКУ

В умовах сучасної глобалізації господарської діяльності з одного боку та російської агресії з іншого Україна стоїть перед викликами та можливостями створення ефективної національної моделі економічного розвитку. Завдання полягає не лише у забезпеченні сталого економічного зростання, а й у розв'язанні соціальних, екологічних та політичних проблем. Цей процес потребує комплексного підходу та глибокого аналізу національних можливостей, викликів та перспектив.

У минулому Україна орієнтувалась на неоліберальну модель, яка базувалась на вільній ринковій економіці, мінімальному державному втручанні та глобалізації. Однак, ця модель не змогла забезпечити стабільне зростання, подолати корупцію та олігархічний вплив, й зрештою призвела до економічних криз [1]. В Україні за період з 1991 по 2014 рік склалася модель економіки, що вважається тупиковою – це модель кланового-олігархічного капіталізму. Після 2014 року Україна почала рухатися у напрямку моделі державного розвитку, яка передбачає активнішу роль держави у стимулюванні економічного зростання, інновацій та соціального захисту. Проте, й ця модель має свої недоліки, адже потребує значних ресурсів та ефективного державного управління, яких наразі в Україні не вистачає.

Понад двадцять років тому, Україна перейшла на ринкову модель економіки. Однак тривала економічна криза свідчить про відсутність власної ефективної моделі господарювання. Для визначення оптимального шляху розвитку української економіки потрібно вивчати досвід провідних зарубіжних

країн щодо застосування різних теоретичних концепцій, а також конкретних економічних стратегій та інструментів їх реалізації.

У квітні 2020 р. Світовий банк повідомив, що у 2019 р. економічне зростання становило 3,2 %. Це зростання було результатом гарного врожаю в сільському господарстві та розвитку секторів, які залежать від внутрішнього споживання. Споживання домогосподарств у 2019 р. зросло на 11,9 % завдяки великим сумах грошових переказів із-за кордону та відновленню споживчого кредитування, тоді як внутрішня торгівля та сільське господарство зросли на 3,4 % та 1,3 % відповідно [2]. У 2020 р. ВВП впав на 4,4% через пандемію COVID-19 [3]. Внаслідок вторгнення Російської Федерації у 2022 р. економіка України може скоротитися на 35%, за даними МВФ [4]. 11 грудня 2023 р. Міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings підтвердило рейтинг довгострокового дефолту України в іноземній валюті на рівні CC та рейтинг в національній валюті на рівні CCC- [5].

5 січня 2024 р. в ООН було заявлено, що українська економіка показала певну стійкість, але про повне відновлення ще рано говорити. Вона продемонструвала незначне відновлення у 2023 р., зростаючи на 4,6 % після попереднього падіння на 29,1 % [6].

Наразі Україна потребує нової, збалансованої моделі економічного розвитку, яка б поєднувала в собі елементи як неолібералізму, так і державного регулювання [7]. Ця модель повинна ґрунтуватися на таких принципах:

1. Створення сприятливого середовища для розвитку приватного сектору: захист прав власності, верховенство права, зниження бюрократії, стимулювання інновацій та конкуренції.

2. Активна державна політика у сферах, де ринок не може самостійно вирішити завдання: інфраструктура, освіта, наука, охорона здоров'я, соціальний захист.

3. Інтеграція в глобальну економіку: розвиток експорту, залучення іноземних інвестицій, участь у міжнародних торгових угодах.

4. Справедливий розподіл доходів: боротьба з корупцією, подолання бідності, забезпечення доступності соціальних послуг для всіх громадян.

5. Сталий економічний розвиток: впровадження екологічно чистих технологій, збереження природних ресурсів, відповідальне ставлення до довкілля.

Реалізація нової моделі економічного розвитку неможлива без глибоких інституційних реформ. Незважаючи на війну, необхідно продовжувати боротьбу з корупцією та олігархічним впливом, створити незалежні антикорупційні органи, забезпечити прозорість та підзвітність влади, реформувати судову систему. Потрібно вдосконалити систему державного управління, підвищити кваліфікацію держслужбовців, запровадити чіткі правила та процедури прийняття рішень та зміцнити верховенство права – забезпечити рівність всіх перед законом, незалежність суддів, захист прав власності та інвестицій.

На шляху до втілення нової моделі економічного розвитку Україна зіткнулася з низкою викликів [8]:

- воєнна агресія Росії: значні руйнування інфраструктури, втрата людського ресурсу, зростання бюджетних видатків на оборону;
- слабкість інституцій: корупція, бюрократія, неефективність державного управління.

Незважаючи на складні виклики, з якими стикається Україна, вона володіє значним потенціалом для розвитку та процвітання. Країна знаходиться на перетині важливих торговельних шляхів між Європою та Азією, що відкриває широкі можливості для співпраці та транзиту. Також Україна володіє родючими ґрунтами, значними запасами корисних копалин, сприятливим кліматом, що створює передумови для розвитку аграрного сектору, гірничодобувної промисловості та інших галузей. Україна має кваліфіковану робочу силу, високий рівень освіти та науковий потенціал, що є основою для розвитку інноваційної економіки, а українське суспільство прагне до

демократичних реформ, верховенства права та боротьби з корупцією, що створює сприятливий ґрунт для модернізації країни.

Пошук оптимальної моделі економічного розвитку є тривалим та складним процесом, який потребує консолідації зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства. За успішного впровадження нової моделі, Україна має потенціал стати сильною та конкурентоспроможною державою з динамічною економікою та високим рівнем життя населення.

Орієнтовними напрямками розвитку України називають такі:

1. Розвиток інноваційної економіки – підтримка стартапів, інвестиції у наукові дослідження та розробки, створення науково-технічних парків.

2. Цифрова трансформація – розвиток цифрової інфраструктури, діджиталізація державних послуг та бізнес-процесів, зростання сфери ІТ-технологій.

3. Енергетична безпека та «зелений» перехід – диверсифікація джерел енергії, розвиток відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності.

4. Мале та середнє підприємництво (МСП) – спрощення процедури реєстрації та ведення бізнесу, пільгове кредитування, державні замовлення для МСП.

5. Аграрна реформа – модернізація сільського господарства, розвиток переробної промисловості, підтримка фермерських господарств [9].

За успішної реалізації нової моделі економічного розвитку Україна може досягти значних успіхів: стабільне економічне зростання – збільшення ВВП, зростання доходів населення, підвищення рівня життя; зниження рівня бідності та соціальної нерівності; інтеграція в Європейський Союз, зміцнення обороноздатності та підвищення міжнародного авторитету України.

Шлях до успіху нелегкий, проте Україна має всі передумови для побудови сильної та економічно розвиненої держави після закінчення воєнних дій на своїй території.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мокряк В., Мокряк Е. Концепція саморегульованого ринку: її захист і критика в контексті сучасних соціально-економічних реалій. *Економіка України*. 2011. № 6. С. 17–26.
2. The World Bank in Ukraine. URL : <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>.
3. Ukraine's GDP fell by 4.4 pct in 2020. *Ukrainian national bank*. URL : <http://www.xinhuanet.com/english/2021-01/22/c139689983>.
4. Ukraine economy could shrink by up to 35 % in 2022. *The Guardian*. URL : <https://www.theguardian.com/business/2022/mar/14/ukraine-economy-shrink-2022-imf-russia-war>
5. Агентство Fitch Ratings підтвердило кредитний рейтинг України. *Економічна правда*. 2023. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2023/12/11/707540/>
6. Економіка України торік продемонструвала певну стійкість до війни. *Доповідь ООН*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3809208-ekonomika-ukraini-torik-prodemonstruvala-pevnu-stijkist-do-vijni-dopovid-on.html>.
7. Стратегія розвитку України до 2025 року. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-dii-z-realizatsii-stratehii-zovnishnopolitychnoi-diiialnosti-ukrainy-327r-180423>.
8. Центр економічних досліджень НАН України. URL : <https://www.niss.gov.ua/>.
9. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <https://www.niss.gov.ua/>.